

Titel: En opbyggelig Tale

Citation: "En opbyggelig Tale", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K12*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Anne Mette Hansen; Johnny Kondrup, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2008 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-eot-kom-root.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K12

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

◀ **En opbyggelig Tale** : Om de forskellige ændringer af titlen fra *En Tale ved Altergangen om Fredagen* til *En opbyggelig Tale*, se kladden ms. 1.1 og trykmanuskriptet ms. 2.1, i tekstredigeringen, s. 289 og s. 294f.

I trykt udgave: Bind 12 side 257 linje 1

◀ **Mindet om afdøde Michael Pedersen Kierkegaard ... helliges dette lille Skrift** : Michael Pedersen Kierkegaard, f. 1756 (261,5); trak sig i en alder af 40 år tilbage fra sin forretning med en betragtelig formue, som han i tiden efter forøgede; giftede sig i 1797 med Ane Lund, med hvem han fik syv børn, hvoraf SK var den yngste; købte i 1808 huset Nytorv 2, i dag Frederiksberggade, hvor han boede til sin død, 81 år gammel, den 9. aug. 1838. – **helliges**: dediceres, tilegnes. Sml. den enslydende tilegnelse i *To opbyggelige Taler* (1843), *Tre opbyggelige Taler* (1843) og *Fire opbyggelige Taler* (1843) samt *Tre opbyggelige Taler* (1844) og *Fire opbyggelige Taler* (1844): »Afdøde / Michael Pedersen Kierkegaard, / forhen Hosekræmmer her i Byen / min Fader / helliges disse Taler«, SKS 5, 11, 61, 111, 229 og 287 (se kommentarerne hertil). Sml. også tilegnelsen i *Tre Taler ved tænkte Leiligheder* (1845): »Mindet / om / min afdøde Fader / Michael Pedersen Kierkegaard / helliget«, SKS 5, 387, som formentlig har dannet forlæg for den ordlyd, tilegnelsen har i trykmanuskriptet: »Mindet / om / min afdøde Fader / Michael Petersen Kierkegaard / helliges / dette lille Skrift«, trykmanuskriptet ms. 2.3, se tekstredigeringen, s. 296 og s. 310.

I trykt udgave: Bind 12 side 259 linje 1

◀ **Forord** : Om et ubenyttet forord, se tekstredigeringen, s. 297f. og s. 304-308.

I trykt udgave: Bind 12 side 261 linje 1

◀ **Jvf. Forordet til to opbyggelige Taler 1843** : »Uagtet denne lille Bog (som derfor blev kalden 'Taler' ikke Prædikener, fordi dens Forfatter ikke har Myndighed til at **prædike**; 'opbyggelige Taler' ikke Taler til Opbyggelse, fordi den Talende ingenlunde fordrer at være **Lærer**) kun ønsker at være, hvad den er, en Overflødig, og kun begjærer at forblive i det Skjulte, som den blev til i Dølgemaal, har jeg dog ikke taget Afskeed med den uden et næsten eventyrligt Haab. Forsaavidt den, ved at udgives, i uegentlig Forstand paa en Maade tiltræder en Vandring, lod jeg en liden Stund mit Øie følge den. Jeg saae da, hvorledes den gik sin Gang ad eensomme Veie eller eensom ad de alfare. Efter en og anden lille Misforstaaelse, idet den blev bedraget af en flygtig Lighed, traf den endelig hiin Enkelte, hvem jeg med Glæde og Taknemmelighed kalder **min** Læser, hiin Enkelte, hvem den søger, efter hvem den ligesom udstrækker sine Arme, hiin Enkelte, der er velvillig nok til at lade sig finde, velvillig nok til at modtage den, hvad enten den i Mødets Øieblik træffer ham glad og trøstig eller 'mødig og tankefuld.' – Forsaavidt den derimod, ved at udgives, i egentligere Forstand forbliver i Stilhed, uden at komme af Stedet, lod jeg en liden Stund mit Øie hvile paa den. Den stod da der som en ubetydelig lille Blomst, i Skjul af den store Skov, hverken søgt formedelst [pga.] sin Pragt eller sin Duft eller sin Næring. Men jeg saae da ogsaa, eller troede at see, hvorledes den Fugl, som jeg kalder **min** Læser, pludselig fik Øie paa den, kastede sig ned paa sin Vinge, plukkede den af, tog den til sig. Og da jeg havde seet dette, saae jeg ikke Mere.« SKS 5, 13, se kommentarerne dertil.

I trykt udgave: Bind 12 side 261 linje 3

◀ **Den 12te December 1850** : SKs far, Michael Pedersen Kierkegaard (259,1), blev døbt Michel den 12. dec. 1756 i Sædding Kirke, jf. »Ministerial-Bog over særdeles Kirkelige-Forretninger i Sæding fra Aar 1703«, fol. 134 (Landsarkivet for Nørrejylland, www.arkivalieronline.dk). Om de forskellige ændringer af dateringen fra »i Novbr. 1850« til »Den 12te December 1850«, se trykmanuskriptet ms. 2.3 og førstekorrektoren ms. 4, s. 296 og s. 298.

I trykt udgave: Bind 12 side 261 linje 5

◀ **»Synderinden«** : sml. »III. Luc. VII, 47« i »Ypperstepræsten« – »Tolderen« – »Synderinden« *tre Taler ved Altergangen om Fredagen* (1849), i SKS 11, 271-280.

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 1

◀ **Luc. VII. 37 flgg.** : Luk 7,37-50: »Og see, der var en Qvinde i Staden, som var en Synderinde; der [da] hun fornam, at han sad tilbords i Phariseærens Huus, hentede hun en Alabaster-Krukke med Salve; 38. og hun stod bagved hos hans Fødder, græd, og begyndte at væde hans Fødder med Taarer, og aftørrede dem med sit Hovedhaar, og kyssede hans Fødder, og salvede dem med Salve. 39. Men der Phariseæeren, som havde budet ham, saae det, taleden han ved sig selv og sagde: dersom Denne var en Prophet, vidste han jo, hvo [hvem] og hvordan en Qvinde Denne er, som rører ved ham; thi hun er en Synderinde. 40. Og Jesus svarede og sagde til ham: Simon! jeg haver Noget at sige dig. Men han sagde: Mester, siig frem! 41. Jesus sagde: en Mand, som udlaante Penge, havde to Skyldnere; den Ene var fem hundrede Penninge skyldig; men den Anden halvtrediesindstive [halvtredsindstyve]. 42. Men der de havde ikke at betale med, gav han dem begge det efter. Siig: hvilken af dem skal derfor elske ham meest? 43. Men Simon svarede og sagde: jeg holder for [antager], den, som han eftergav meest. Men han [Jesus] sagde til ham: du dømte ret. 44. Og han vendte sig til Qvinden, og sagde til Simon: seer du denne Qvinde? Jeg kom ind i dit Huus, du haver ikke givet

mig Vand til mine Fødder; men denne vædede mine Fødder med Graad, og tørrede dem af med sit Hovedhaar. 45. Du gav mig intet Kys; men denne aflod ikke [ophørte ikke med], fra hun kom ind, at kysse mine Fødder. 46. Du salvede ikke mit Hoved med Olie; men hun salvede mine Fødder med Salve. 47. Derfor, siger jeg dig, ere hendes mange Synder hende forladne [tilgivet]; thi hun elskede meget; men hvem Lidet forlades, elsker lidet. 48. Men han sagde til hende: dine Synder ere forladne. 49. Da begyndte de, som sadde tilbords med ham, at sige ved sig selv: hvo er Denne, som endog forlader Synder? 50. Men han sagde til Qvinden: din Tro haver frelst dig, gak bort med Fred« (NT-1819). – **flgg.:** følgende (flertal).

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 2

◀ **Gudelighed** : det, der angår forholdet til Gud, religiøsitet, fromhed.

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 5

◀ **»Qvinden tie i Menigheden«** : frit citat fra 1 Kor 14,33-34, hvor Paulus skriver til korintherne: »Ligesom i alle de Helliges Menigheder tie Eders Qvinder i Forsamlingerne« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 6

◀ **»hvorledes er dette muligt?«** : hentyder formentlig til beretningen i Luk 1,26-38, hvor det fortælles, at da englen Gabriel havde bebudet Maria, at hun skulle undfange og føde en søn og kalde ham Jesus, sagde hun til englen: »hvorledes skal dette gaae til, efterdi jeg veed af ingen Mand?« v. 34 (NT-1819). Gabriel svarede hende, at Helligånden skulle komme over hende, hvorpå han henviste til, at Elisabeth havde undfanget en søn i sin høje alderdom, og sagde: »Thi Intet kan være umueligt for Gud«, v. 37 (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 12

◀ **»ydmygt troer som Maria, og siger »see, jeg er Herrens Tjenerinde«** : sigter til Luk 1,38: »Men Maria sagde: see, jeg er Herrens Tienerinde, mig skee efter dit Ord!« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 12

◀ **»ikke forstod de Ord, der bleve talede«** : frit citat fra v. 50 i Luk 2,41-52, hvor det fortælles, at da Maria og Josef havde ledt efter den tolvårige Jesus i Jerusalem og endelig fandt ham i templet, spurgte han dem, hvorfor de havde ledt efter ham, og sagde til dem: »vidste I ikke, at mig bør at være i min Faders Gierning?« Hvorefter det hedder: »Og de forstode ikke det Ord, som han talede til dem« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 15

◀ **»bevarede dem i sit Hjerte«** : frit citat fra v. 19 i Luk 2,8-20, hvor det fortælles, at da en engel havde forkyndt for hyrderne ude på marken, at en frelser var født, og at de som tegn herpå skulle finde et barn, svøbt og liggende i en krybbe, ilede de til Betlehem, hvor de fandt Maria og Josef i stalden og Jesusbarnet i krybben. Og da de havde set det, fortalte de alt, hvad englen havde sagt til dem om barnet, og alle, der hørte det, undrede sig. »Men Maria bevarede alle disse Ord, og overveiede dem i sit Hierte« (NT-1819). Se også Luk 2,51.

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 16

◀ **»naar Ordet ... »bevares i et fromt og smukt Hierte.«** : sigter til Jesu udlægning i Luk 8,9-15 af sin lignelse om sædemanden, der gik ud for at så sædekorn; noget af sæden faldt ved vejen, noget andet på en klippe, noget igen blandt tidsler og endelig noget i god jord, Luk 8,4-8. Sæden er Guds ord, forklarede Jesus sine disciple, og om »det i den gode Jord« sagde han, det »ere de, hvilke, naar de høre Ordet, beholde det i et smukt og godt Hierte og bære Frugt i Taalmodighed«, v. 15 (NT-1819). – **den gode Sæd:** Udtrykket indgår i Jesu lignelse i Matt 13,24-30 om klinten el. ukrudtet i hveden, hvor en mand har sået god sæd i sin mark, og i Jesu udlægning af denne lignelse i Matt 13,36-43.

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 18

◀ **vistnok** : sandt nok.

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 20

◀ **»gik der, som forudsagt var, et Sværd gjennem hendes Hjerte** : henviser til Luk 2,35, hvor den gamle Simeon siger til Jesu mor, da Jesus blev frembåret for Herren i templet i Jerusalem: »ogsaa din egen Siel skal et Sværd gjennemtrænge!« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 20

◀ **»da det skeete** : hentyder til, at Jesu mor, Maria, stod sammen med apostlen Johannes på Golgata, mens

Jesus hang på korset, se Joh 19,25-27.

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 22

◀ **Bekymring for det ene Fornødne, af Maria ... det ene Fornødne** : sigter til beretningen i Luk 10,38-42 om Jesu besøg hos søstrene Martha og Maria. Her fortælles det, at Maria »satte sig ved Herrens fødder og lyttede til hans ord«, v. 39, mens Martha havde travlt med at varte op. Og da Martha spurgte Jesus, om han var ligeglad med, at Maria lod hende være alene om opvartningen, og bad ham få hende til at hjælpe sig, svarede Jesus hende, at hun gjorde sig urolige bekymringer for mange ting, og føjede til: »Men ét er fornødent. Maria har valgt den gode del, og den skal ikke tages fra hende«, v. 42. At Maria var søster til Lazarus, fremgår af beretningen i Joh 11,1-44 om Lazarus' sygdom og død og Jesu opvækkelse af ham.

I trykt udgave: Bind 12 side 263 linje 22

◀ **selv evigt blev uforglemmelig** : hentyder til slutningen på parallelberetningen til Luk 7,36-50 i Matt 26,6-13, hvor det fortælles, at Jesus tog kvinden i forsvar, da disciplene udtrykte vrede over, at hun havde ødslet med den kostbare salve ved at hælde den ud over hans hoved i stedet for at give pengene til de fattige, og sagde til dem: »Sandelig siger jeg jer: Hvor som helst i hele verden dette evangelium prædikes, skal også det, hun har gjort, fortælles til minde om hende«, v. 13.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 1

◀ **og være andet**: også.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 2

◀ **er Manden stærkere end den Svage, Qvinden** : formentlig allusion til 1 Pet 3,7, hvor det hedder: »I mænd skal ligeså være hensynsfulde i samlivet med kvinden som den svagere part«.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 6

◀ **paa tvert**: tværs.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 17

◀ **skuffe** sig selv: bedrage.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 18

◀ **gudelig** : 263,5.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 20

◀ **Saa lader os da agte paa ... hvad vi af hende kunne lære** : En lignende formulering i forskellige variationer anvendes gang på gang af J.P. Mynster som introduktion af temaet for en prædiken, jf. især *Prædikener paa alle Søn- og Hellig-Dage i Aaret*, 3. opl., bd. 1-2, Kbh. 1837 [1823], ktl. 229-230 og 2191; fx bd. 1, s. 59: »vi ville [vil] denne Gang tale med hverandre / om det store Gode, at være en Christen«; s. 132: »men denne Gang ville vi med hinanden ret betragte / den christelige Taalmodighed«; s. 207: »i det jeg denne Gang taler / om vor Daabs Pagt«; s. 361: »lader os stræbe at overbevise os om, / at vi alle, eenfoldigen og oprigtigen, skulle [skal] holde os til den samme christelige Tro«; bd. 2, s. 95: »vi maae paamine om, / at ogsaa Gienvordigheder kunne [kan] vorde Fristelser«; s. 340: »Lader os derfor nu overveie, / hvorledes vi skulle fortsætte de hellige Mænds Værk, som have bevirket vor Kirkes Forbedring«; s. 382: »naar vi tale om / Døden som en Søvn.« – vi (...) **kunne**: kan.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 22

◀ **ligegyldige for** : indifferente over for, uinteresserede i, ligeglade med.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 24

◀ **M. T.** : min tilhører.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 27

◀ **allehaande** : al slags, alskens.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 29

◀ **allerede** : blot.

I trykt udgave: Bind 12 side 264 linje 31

◀ **som Luften kan være saa let, at man ikke kan aande den** : som luften kan være så tynd, iltfattig, at man ikke kan få vejret ved at indånde den.

I trykt udgave: Bind 12 side 265 linje 10

◀ hos **Hver**: enhver.

I trykt udgave: Bind 12 side 265 linje 18

◀ **hver Helligdag ... til Indgang, »at vi maatte lære at sørge over vore Synder.«** : jf. kap. 1 »Om GUds Tieneste i Kirken«, art. 1, i *Dannemarkes og Norges Kirke-Ritual*, Kbh. 1762 [1685], s. 3-5: »GUds Tieneste begyndes paa alle Prædike-Tider i Kiøbstæderne, saa vel som paa Landet, med denne liden Bøn og paafølgende Fader vor, etc. Hvilket Degnen staaendes i Chorsdøren [koråbningen], eller mit paa Kirke-Gulvet, med høy og langsom Røst læser, saaledes: HÉRre! jeg er indkommen i dette dit hellige Huus at høre hvad du GUd Fader min *Skabere*, du HÉRre *Jesu* min *Frelser*, du værdige Hellig Aand i Liv og Død min Trøstermand vil tale til mig. HÉRre! oplad nu saaledes ved din Hellig Aand for *Jesu* Christi skyld mit Hierte, at jeg kand af Prædiken lære at sørge for mine Synder, og at tro i Liv og Død paa *Jesum*, og hver Dag i et helligt Liv og *Levnet* mig forbædre: Det høre og bønhøre GUd ved *Jesum Christum Amen!*«

I trykt udgave: Bind 12 side 265 linje 33

◀ **være til Døden** : allusion til Joh 11,4, hvor Jesus får besked om, at Lazarus (263,22) er syg, og dertil siger: »Den sygdom er ikke til døden, men tjener til Guds herlighed, for at Guds søn skal herliggøres ved den.«

I trykt udgave: Bind 12 side 266 linje 3

◀ **uden** : undtagen.

I trykt udgave: Bind 12 side 266 linje 12

◀ **vistnok** : ganske vist, givetvis.

I trykt udgave: Bind 12 side 266 linje 17

◀ **Straffedom** : dom, hvorved en straf tilkendes den, der har begået en forbrydelse el. (i religiøs sprogbrug) synd.

I trykt udgave: Bind 12 side 266 linje 32

◀ **Beleilighed** : belejlig tid, velegnet lejlighed, passende anledning.

I trykt udgave: Bind 12 side 267 linje 4

◀ **Synderinden** : dvs. for synderinden.

I trykt udgave: Bind 12 side 267 linje 10

◀ **aabenbar** : lagt åben.

I trykt udgave: Bind 12 side 267 linje 18

◀ **Gjestebudets Indsigelse** : selskabets protest; if. Luk 7,36.39 var Jesus indbudt som middagsgæst i 'farisæerens hus' (268,16).

I trykt udgave: Bind 12 side 267 linje 25

◀ **Pharisæernes**: medlem af en af de mest indflydelsesrige bevægelser i den antikke jødedom i hellenistisk-rom. tid, dvs. fra o. 100 f.Kr. til Jerusalems ødelæggelse i 70 e.Kr. De lagde vægt på en nøje overholdelse af Moseloven, herunder også det komplekse af renhedsforskrifter, der angik præsteskabet, og fordømte enhver overtrædelse af loven; ud over Moseloven skabte de en omfattende mundtlig tradition for udlægning af dens bud, kaldet 'fædrenes' el. 'de gamles overlevering'. De troede desuden på de dødes opstandelse til dom og på mellemvæsner, engle. Deres antal på Jesu tid skal have været o. 6.000.

I trykt udgave: Bind 12 side 267 linje 25

◀ **grusomme Spot** : sml. Luk 7,39 (263,2). Og om farisæernes dømmende holdning til overtrædelse af Moseloven, 267,25.

I trykt udgave: Bind 12 side 267 linje 26

◀ **det er ikke (...) saa** : det forholder sig ikke således.

I trykt udgave: Bind 12 side 267 linje 32

◀ **hiin Pharisæers Huus** : hentyder til Luk 7,36, hvor det fortælles: »En af farisæerne indbød Jesus til at spise hos sig, og han gik ind i farisæerens hus og tog plads ved bordet.« If. Luk 7,40 var denne farisæers navn Simon (263,2).

I trykt udgave: Bind 12 side 268 linje 16

◀ **hvor hun saa fandt Tilgivelsen** : hentyder til Luk 7,48 (263,2).

I trykt udgave: Bind 12 side 268 linje 16

◀ **slet Intet formaaer selv at gjøre** : sml. følgende passage i »Ill. Luc. VII, 47« i »Ypperstepræsten« – »Tolderen« – »Synderinden« *tre Taler ved Altergangen om Fredagen* (1849): »Ja, hun elskede meget. 'Hun satte sig ved Christi Fødder, vædede dem med Graad, aftørrede dem med sit Hovedhaar' – hun udtrykker: jeg formaaer bogstaveligen slet Intet, Han formaaer ubetinget Alt«, SKS 11, 276,6-8; og videre i samme afsnit, s. 276,19-22: »O, evige Sandhed, at Han formaaer ubetinget Alt; o, ubeskrivelige Sandhed i denne Qvinde, o, ubeskrivelige Sandhedens Magt i denne Qvinde, der mægtigt udtrykker Afmagten, at hun formaaer bogstaveligen Intet: hun elskede meget.«

I trykt udgave: Bind 12 side 268 linje 18

◀ **kjøber en Alabaster-Krukke ... for at tage med sig** : hentyder til Luk 7,37 (263,2).

I trykt udgave: Bind 12 side 268 linje 30

◀ **Skriftens Ord: »naar Du faster ... Din Fader, som er i Løndom.«** : forkortet citat fra Matt 6,17-18, hvor Jesus siger: »Men naar du faster, da salv dit Hoved, og toe [vask] dit Ansigt, at ikke Menneskene skulle [skal] see dig faste, men din Fader, som er i Løndom, og din Fader, som seer i Løndom, skal betale dig aabenbare [på en tydelig måde]« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 12 side 268 linje 31

◀ **Festlig gaaer hun da til Gjestebudet** : hentyder til, at salvning var ensbetydende med forberedelse til fest (jf. Sl 45,8; Es 61,3), og at det at salve sig var udtryk for glæde og velvære, mens det at undlade at salve sig var tegn på sorg (jf. fx 2 Sam 12,20 og 14,2) el. på faste (jf. foregående kommentar).

I trykt udgave: Bind 12 side 268 linje 33

◀ **hvo** : hvem.

I trykt udgave: Bind 12 side 268 linje 34

◀ **betydede** hende: betød for.

I trykt udgave: Bind 12 side 269 linje 1

◀ **ødsler hun - ja, det var Judas's Mening** : hentyder dels til Matt 26,6-13 (264,1), dels til beretningen i Joh 12,1-8 om salvningen i Betania, hvor det fortælles, at Lazarus og hans to søstre, Martha og Maria (263,22), seks dage før påske holdt et festmåltid for Jesus, og at Maria da salvede Jesu fødder med en kostbar nardusolie og tørrede dem med sit hovedhår. »Judas Iskariot, en af Jesu disciple, han, som skulle forråde ham, sagde da: 'Hvorfor er denne olie ikke blevet solgt for tre hundrede denarer og givet til de fattige?' Det sagde han ikke, fordi han brød sig om de fattige, men fordi han var en tyv; han var nemlig den, der stod for pengekasen, og han stak noget til side af det, der blev lagt i den«, v. 4-6.

I trykt udgave: Bind 12 side 269 linje 4

◀ **festlig svarende til Gjestebudet** : hentyder formentlig til, at det hørte til den gæstfrie værts pligter at salve gæstens hoved, jf. Sl 23,5 og Luk 7,46 (263,2).

I trykt udgave: Bind 12 side 269 linje 7

◀ **hun græder** : hentyder til Luk 7,38 (263,2).

I trykt udgave: Bind 12 side 269 linje 13

◀ **har sat sig ved Christi Fødder** : hentyder til Luk 7,38 (263,2).

I trykt udgave: Bind 12 side 269 linje 19

◀ **hun salver Christi Fødder med Salve ... græder** : hentyder til Luk 7,38 (263,2).

I trykt udgave: Bind 12 side 269 linje 24

◀ **han ubetinget formaaer Alt** : 268,18; allusion til Matt 19,26 og Luk 1,37 (263,12).

I trykt udgave: Bind 12 side 269 linje 32

◀ **hører hun ham tale med de ... Tilstedeværende** : hentyder til Luk 7,40-47 (263,2).

I trykt udgave: Bind 12 side 269 linje 34

◀ **da han taler om ... Forskjel paa Skyldnere ... elsker mere end den Sidste** : hentyder til Luk 7,41-43 (263,2). – **Penninge**: mønter af ringe værdi. I den gr. tekst er der tale om 'denarer'; en denar var en rom. mønt af ca. 4 g sølv. – **billigt**: rimeligt.

I trykt udgave: Bind 12 side 269 linje 35

◀ **at være som Fraværende ... skjøndt den Nærværende, om hvem Talen er** : sml. følgende passage i »III. Luc. VII, 47« i »Ypperstepræsten« – »Tolderen« – »Synderinden« *tre Taler ved Altergangen om Fredagen* (1849): »Og det er næsten som betragtede Frelseren selv et Øieblik hende og Sagen saaledes, som var hun ikke et virkeligt Menneske, men et Billede. Vistnok [helt sikkert, givetvis] for at gjøre Anvendelsen paa de Tilstedeværende desto mere indtrængende taler Han ikke *til* hende, Han siger ikke 'Dig tilgives dine mange Synder, fordi Du elskede meget', Han taler *om* hende, Han siger: hende ere hendes mange Synder forladne, fordi hun elskede meget; skjøndt hun er nærværende, er det næsten som var hun en Fraværende, det er næsten som forvandlede Han hende til et Billede, en Parabel«, SKS 11, 277,26-34. Sml. også journaloptegnelsen NB21:123, fra sidst i okt. 1850: »Synderinden er næsten kun tilstede som in effigie, og dog er hun Den, om hvem der handles, den Nærværende«, SKS 24, 74. Med det lat. udtryk 'in effigie' (egl. 'efter form' el. 'billede deraf') spilles der på vendingen: at brænde en in effigie, dvs. brænde ens billede pga. vedkommendes fysiske fravær.

I trykt udgave: Bind 12 side 270 linje 8

◀ **»hende ere hendes mange Synder forladne«** : frit citat fra Luk 7,47 (263,2).

I trykt udgave: Bind 12 side 270 linje 11

◀ **han tilføier: »fordi hun elskede meget.«** : frit citat fra Luk 7,47 (263,2).

I trykt udgave: Bind 12 side 270 linje 12

◀ **prisedes** : lovpristes.

I trykt udgave: Bind 12 side 270 linje 16

◀ **fordi han elskede meget** : Rent grammatisk set kan den pågældende sætning i den gr. tekst (ὅτι ἠγάπησεν πολύ (hóti ēgápēsēn polý)) lige så vel gengives med 'fordi han elskede meget' som oversættes med 'fordi hun elskede meget'. Det er formentlig dette grammatiske forhold i den gr. tekst, SK omsætter til da. forhold, når han antager en mulig hørefejl hos kvinden, så hun har hørt 'han' for 'hun'.

I trykt udgave: Bind 12 side 270 linje 17

◀ kunde hun selv **sagt**: have sagt.

I trykt udgave: Bind 12 side 270 linje 21

◀ **Hvo** : hvem.

I trykt udgave: Bind 12 side 270 linje 22

◀ vi **skulle**: skal.

I trykt udgave: Bind 12 side 270 linje 26

◀ **er Den, der overvinder sig selv, større end Den, der indtager en Stad** : hentyder til Ordsp 16,32: »En Langmodig er bedre end en Helt; og den, som hersker over sit Sind, bedre end den, der indtager en

Stad«, i Jens Møllers oversættelse af »Salomos Ordsprog« i *Det Gamle Testaments poetiske og prophetiske Skrifter, efter Grundtexten paa ny oversatte* af J. Møller og R. Møller, bd. 1-3, Kbh. 1828-30, ktl. 86-88 og ktl. 89-91; bd. 1, s. 373.

I trykt udgave: Bind 12 side 270 linje 30

◀ **Formastelse** : dumdristighed, hovmod, bespottelse.

I trykt udgave: Bind 12 side 271 linje 7

◀ **falde paa** : finde på, komme på.

I trykt udgave: Bind 12 side 271 linje 8

◀ **for** Gud: over for, i forhold til.

I trykt udgave: Bind 12 side 271 linje 9

◀ **uden** : undtagen.

I trykt udgave: Bind 12 side 271 linje 12

◀ **»at eet Ord af ham helbreder for Evigheder«** : sammentrukket, frit citat fra den da. forf. og salmedigter B.S. Ingemanns salme »O Herre! kommer Sorgens Stund hernede«, strofe 5: »O du, som vende kan al Verdens Smerte! / Du selv i Qval mig Himmelglæden lærte; / Eet Ord af dig mig frelser og helbreder / For Evigheder«, *Tillæg til den evangelisk-christelige Psalmebog*, Kbh. 1845, nr. 596, s. 38f. (tillægget blev, separat pagineret, optaget bagest i *Evangelisk-christelig Psalmebog*, Kbh. 1845 [1798], ktl. 197). Salmen udkom i B.S. Ingemanns *Høimesse-Psalmer til Kirkeaaarets Helligdage*, Kbh. 1825, som nr. XIII med angivelsen: »Tredie Søndag efter Helligtrekongersdag./(Evang. Matth. 8 C. 1 V. Jesus gik ned af Bjerget.)«

I trykt udgave: Bind 12 side 271 linje 20

◀ **vistnok** : sandt nok.

I trykt udgave: Bind 12 side 271 linje 23

◀ **Samtidigheden med Kristus** : se fx »Standsningen«, afsnit IV »Christendommen som det Absolute; Samtidigheden med Kristus«, i »'Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.' Til Opvækkelse og Inderliggjørelse«, nr. I i *Indøvelse i Christendom* (1850), i SKS 12, 74-78; og nr. VI i »Fra Høiheden vil han drage Alle til sig. Christelige Udviklinger«, nr. III i *Indøvelse i Christendom*, i SKS 12, 227-249.

I trykt udgave: Bind 12 side 271 linje 25

◀ **hans Død som Forsoningen** : jf. kap. 4 »Om Menneskets Opreisning ved Jesum Christum, Guds Søn, af sin Fordærvelse«, § 7.c, i *Lærebog i den Evangelisk-christelige Religion, indrettet til Brug i de danske Skoler* (af N.E. Balle og C.B. Bastholm, gerne omtalt som *Balles Lærebog*), Kbh. 1824 [1791], ktl. 183, s. 44: »Jesus taalte sine Lidelser i alle Synderes Sted, og for os alle, paa det at [for at] han kunde gjøre Forsoning for vore mange Overtrædelser, ved at lide den Straf, hvilken vi alle havde fortient; og herved blev det da mueligt, at Gud kunde tilgive vore Synder, uden at handle imod sin egen Retfærdighed, eller fornærme sin Lov, og svække sit Herredømme.«

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 2

◀ **i levende Live kan siges at bære Verdens Synder** : hentyder til Joh 1,29, hvor Johannes Døber siger om Jesus: »Se, dér er Guds lam, som bærer verdens synd.«

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 5

◀ **naar Kristus forkynder ... som Forbilledet ... de falde fra, selv Apostlene** : sml. journaloptegnelsen NB14:78, fra nov. el. dec. 1849: »Al den Tale om at ønske, at have været samtidig med Xstus [Kristus], er ved nærmere Eftersyn endog formastelig [hovmodig, bespottelig]; thi det er jo at indbilde sig selv, at man duede til at være Apostel. Og selv Apostlene faldt jo fra, og de maatte udrustes med overordentlige gudd. [guddommelige] Kræfter for at være 3: for at kunne udholde at være samtidige med ham – det bedste Beviis, at Ingen kan ved sig selv udholde at være samtidig med ham. (...) Xsti Liv har jo ogsaa en anden Betydning, det er Forsoningen. Var Xstus blot Forbilledet, saa var det som en Grusomhed af Ham at drive Sagen saa høit; men Han maae døde – for at frelse Verden.« SKS 22, 390. Sml. også journaloptegnelserne NB15:32, fra jan. 1850, i SKS 23, 26f., og NB20:23, fra sommeren 1850, i SKS 23, 404f. – **de falde fra, selv Apostlene**: hentyder formentlig til Matt 26,56, hvor det fortælles, at alle disciplene lod

Jesus i stikken og flygtede, da han blev taget til fange. Der kan også være tænkt på, at Judas forrådte Jesus til ypperstepræsterne, jf. Matt 26,14-16.48, og at Peter fornægtede Jesus, mens Jesus blev forhørt af ypperstepræsten i Rådet, jf. Matt 26,69-75.

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 10

◀ **hans Død forandrer uendelig Alt ... det uendelige Forskud** : sml. journaloptegnelsen NB10:54, fra feb. el. marts 1849: »Der maa ogsaa siges, at det dog i een Forstand er blevet lettere for Menneskene at blive og være Christne efter Christi Død end samtidigt. Hans Forsonings Død maa jo dog anslaaes som et Middel dertil. Desuden mens Han levede, havde Han selv den Opgave at udtrykke Forbilledet, og at tvinge Sandhedens Priis, indtil at de sloge Ham ihjel. Men efter sin Død kan han tillige hjælpe den Christne«, SKS 21, 284,30-35.

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 12

◀ **er gjort Fyldest (...) at Christus er død for at frelse ham** : hentyder til den dogmatiske lære om Kristi vikarierende satisfaktion, dvs. stedfortrædende fyldestgørelse, at han som Guds egen Søn med sin frivillige lidelse og død har tilfredsstillet el. forsonet Guds dømmende vrede over menneskenes syndefald og således gjort fyldest for den straf til døden, de ellers var skyldige at lide for deres synd, så at de kan leve og frelses (272,2). Sml. bortsendelsesordene efter nadver: »Den korsfæstede og atter opstandne Christus Jesus, som nu har bespiset og skienket Eder med sit hellige Legem og Blod, hvormed han har fyldestgjort for alle Eders Synder, han styrke og opholde Eder derved i en sand Tro til det evige Liv!« *Forordnet Alter-Bog for Danmark*, Kbh. 1830 [1688], ktl. 381, s. 254.

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 15

◀ **den Forsagende** : den opgivende (som udtryk for at opgive modet).

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 16

◀ **tilforladeligere** : mere sikkert og pålideligt.

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 17

◀ **Christi Død er Forsoningen, er Fyldestgjørelsen** : jf. kap. 4 »Om Menneskets Opreisning ved Jesum Christum, Guds Søn, af sin Fordærvelse«, § 7.c, anmærkning d, i *Balles Lærebog* (272,2), s. 45: »Vi bør søge Naade hos Gud ved Jesum Christum allene, som har paa eengang gjort Fyldest for alle Mennesker, og aabnet Adgang for os alle ved sin Lidelse og Død, til at erlange [få] Forladelse for vore Synder, naar vi af Hiertet omvende os, og troe paa ham.«

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 18

◀ **forhverve** : erhverve, skaffe.

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 29

◀ **den Medlevende** : den samtidige.

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 30

◀ **hengive mig selv som et Offer for Verdens Synd** : jf. kap. 4 »Om Menneskets Opreisning ved Jesum Christum, Guds Søn, af sin Fordærvelse«, § 7.c, anmærkning b, i *Balles Lærebog* (272,2), s. 45: »Da Jesus opofrede sig selv til en Forsoning for Verdens Synder, viiste han sig som den rette af Gud beskikkede ypperste Præst, og bragte et Offer til Forligelse, hvilket haver allene Gyldighed for alle i al Evighed.«

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 31

◀ **Ingen Kjerlighed er større ... sætter sit Liv til for en Anden** : hentyder til Joh 15,13, hvor Jesus siger: »Større kærlighed har ingen end den at sætte sit liv til for sine venner.« Se også 1 Joh 3,16.

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 34

◀ **naar** er: hvornår.

I trykt udgave: Bind 12 side 272 linje 35